

Article Info	RESEARCH ARTICLE ARAŞTIRMA MAKALESİ	
Title of Article	Harmony Of Sultanahmet Square Urban Furniture With The Urban Fabric In Terms Of Aesthetic, Functionality And Perceptibility Benchmarks	
Corresponding Author	Melisa Elif İLHAN Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, melisaelifilhan@gmail.com	ORCID NO:
Submission Date Admission Date	08/08/2018 / 30/12/2018	
How to Cite	İLHAN M. E. H. OZSİRKINTI KASAP (2018) Harmony of Sultanahmet Square Urban Furniture with the Urban Fabric in Terms of Aesthetic, Functionality and Perceptibility Benchmarks / Sultanahmet Meydanı Kent Mobilyalarının Estetik, İşlevsellik ve Algılanabilirlik Ölçütlerinde Kent Dokusu ile Uyumu , Kent Akademisi, Volume, 11 (36), Issue 4, Pages, 508-522	

Harmony of Sultanahmet Square Urban Furniture with the Urban Fabric in Terms of Aesthetic, Functionality and Perceptibility Benchmarks / Sultanahmet Meydanı Kent Mobilyalarının Estetik, İşlevsellik ve Algılanabilirlik Ölçütlerinde Kent Dokusu ile Uyumu

Melisa Elif İLHAN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, melisaelifilhan@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Handan ÖZSİRKINTI KASAP

İstanbul Gedik Üniversitesi Öğretim Üyesi (handan.kasap@gedik.edu.tr)

ABSTRACT:

Urban furniture has a highly distinctive determinant effect on the human and society relations. Nowadays, in urban design applications, urban furniture is accepted as an integral part of the space; and a particular importance has been given to it in urban design works. Urban furniture is the equipment that determines and constrains the relations of urban residents, with other people, with institutions and with the city and meets the urban needs of urban residents. Certainly, functionality is important in designing and placing the urban furniture. However urban furniture should be tackled at the design stage by considering the space integrity and it should not be missed that the urban furniture is an inseparable part of the urban identity. Urban furniture must be evaluated in unison with the urban space's historical, environmental and cultural texture; and must be considered as an enriching and aesthetic element of the urban fabric and urban space. Designing urban furniture needs a much more diligent approach, particularly in the historical places conveying the urban identity. In this study, concepts such as urban, urban space, urban outer space are evaluated and relation between the urban furniture and urban space is handled in detail. Urban furniture in and around Sultanahmet Square -which are chosen as the sample case for the field research of the this study- is investigated on site and evaluated in terms of their cohesion with the historical urban space, design and application. Also, the relation between historical places and urban furniture in terms of urban identity and culture are exhibited. As a conclusion, suggestions are made on the design and application plan regarding the furniture of Sultanahmet Square and its surroundings.

KEYWORDS: Urban furniture, urban, urban outer space, square, urban culture, Sultanahmet Square, functionality, aesthetics, perceptibility.

ÖZ:

Kent mobilyaları, kentsel mekan bağlamında insan ve toplum arasındaki ilişkilerde son derece belirleyici bir etkiye sahiptir. Günümüzde, kentsel tasarım uygulamalarında kent mobilyaları, mekanın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmekte ve kentsel tasarım çalışmalarında kent mobilyalarının tasarımına özel bir önem verilmektedir. Kent

mobilyaları, kentte yaşayanların, insanlarla, kurumlarla ve kentle ilişkilerini belirleyen, düzenleyen, sınırlayan; kentlilerin kentsel ihtiyaçlarını karşılayan donatı elemanlarıdır. Kent mobilyalarının tasarımında ve yerleştirilmesinde işlevsellik elbette önemlidir fakat kent mobilyaları tasarım aşamasında kentsel mekanın bütünlüğü içerisinde ele alınmalı, kent mobilyalarının kent kimliğinin ayrılmaz bir parçası olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Kent mobilyaları, kentsel mekanın tarihi, çevresel ve kültürel dokusuyla birlikte değerlendirilmeli, kentsel alana estetik katan ve kentsel dokuyu zenginleştiren bir unsur olarak düşünülmelidir. Özellikle bir kentin kimliğinin taşıyıcısı olan tarihi mekanlarda kent mobilyalarının tasarımı daha özenli bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu çalışmada kent, kentsel mekan, kentsel dış mekan kavramları açıklanarak kent mobilyaları ve kentsel mekan ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın saha araştırması için örnek alan olarak seçilen Sultanahmet Meydanı ve civarındaki kent mobilyaları yerinde incelenmiş ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Böylece Sultanahmet Meydanı; tasarım, uygulama ve tarihi kentsel mekana uyumları bakımından değerlendirilmiş; kent kimliği ve kent kültürü açısından tarihi mekan ve kent mobilyaları ilişkisi ortaya konulmuştur. Sonuç kısmında Sultanahmet Meydanı ve civarındaki kent mobilyalarıyla ilgili tasarım ve uygulama planında öneriler getirilmiştir.

KEYWORDS: Kent mobilyaları, kent, kentsel dış mekan, meydan, kent kültürü, Sultanahmet Meydanı, işlevsellik, estetik, algılanabilirlik.

“Sultanahmet Meydanı Kent Mobilyalarının Estetik, İşlevsellik ve Algılanabilirlik Ölçütlerinde Kent Dokusu ile Uyumu”

GİRİŞ:

İnsan diğer canlılardan farklı olarak, yaşadığı mekânı ve çevreyi biçimlendirme, dönüştürme ve tahrip etme gücüne sahip bir varlıktır. İnsan için bir mekâna ait olma hissi, aynı zamanda varoluşsal bir kaygıdır. Öte yandan, mekânı da kendisinin kılmak arzusundadır. Tarih boyunca insan, kimi zaman kendisini kuşatan doğal çevrenin tehlikelerinden korunmak, kimi zaman beslenmek, bazense ticaret yapmak; kısaca yaşamak ve yaşayakalmak için doğal çevresine müdahalelerde bulunmuş, ihtiyaçlarının güdülemesiyle doğal çevreyi kendisine özel bir mekân haline getirmiştir.

Mekân; sınırlandırılmış ve bir amaca yönelik ve fiziksel olarak birçok bağlantısı olan boşluktur ve kendisine kültürel ve bölgesel içerik taşıyan bir bütünsel anlam yüklendiğinde yer haline gelir. Yer olma eylemi, somut özellikleri ile olduğu kadar, zamanla oluşmuş, karmaşık beşeri kültürel kompozisyonları da içerir (Güremen 2011, Trancik 1986).

Fiziksel çevre; onu kavrayan, eklemeler yapan insandan ve etkinliklerinden; kısaca onun toplumsal ve kültürel çevresi olarak adlandırdığımız yaşantısından ayıramaz. İnsan için yaşamsal mekânlar oluşturmak, onun kültürel bir parçasıdır. Eğer bir doğa parçasını, içinde varlığını devam ettireceği bir alan haline getirmek istiyorsa, ona kendisinden bir şeyler katar. Böylece kent ona ait bir yer olur ve bir kimlik kazanır. Bu ilişki elbette karşılıklıdır. İnsanın inşa ettiği kent, zamanla insanın kendisini biçimlendirir, onun kimliğinin en önemli belirleyicilerinden birisi haline gelir.

Kentsel alanlar tarih boyunca kentte yaşayanlar bakımından, barınma ve korunma dışında, dinsel, düşünsel, kültürel ve estetik boyutlarıyla da çok geniş anlamlar ihtiva edegelmiştir. Kentsel alanla ilişkimiz kenti oluşturan farklı elemanlar tarafından belirlenir. Diğer bir deyişle, “kullanıcılar açısından bu elemanların önemi, yaşayanların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları aracılığıyla olması nedeniyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir” (Bayraktar, Tekel, Ercoşkun 2008).

Bu çalışmada, kentsel tasarım ve kentsel donatı elemanları (kent mobilyaları) ilişkisi bağlamında; kent mobilyalarının tarihi serüveni, kent mobilyaları ve kamusal alan ilişkisi, kent mobilyalarının tasarım ilkeleri ve kullanım amaçları, kent ve kentli ilişkileri bağlamında kent mobilyalarının işlevi, kent mobilyaları ve kent kimliği ilişkileri ele alınmış, özellikle kent kimliği ve işlevleri bakımından Sultanahmet Meydanı ve civarında kentsel tasarım elemanı olarak kullanılan kent mobilyaları örnek olarak incelenmiştir.

Saha araştırması için Sultanahmet Meydanı'nın tercih edilmesinin önemli nedenleri vardır. Sultanahmet Meydanı tarih boyunca İstanbul'un kent kimliğinin ortaya çıktığı, büyük çalkantılar ve dönüşüm süreçlerine rağmen İstanbul kent kimliğinin tarihi süreklilik içerisinde izlenebildiği bir alandır. Sultanahmet Meydanı, uzun tarihi boyunca; siyasetin, kültürün, sanatın, toplumsal olayların merkezinde yer almıştır. İki büyük imparatorluğun yönetim merkezi olmuştur. Osmanlı Devleti'nin çöküşü ve Cumhuriyet'in ilanından sonra siyasi merkez olma özelliğini yitirse de, kentin en önemli çekim merkezlerinden biri olma özelliğini hep sürdürmüştür. Öyle ki, Sultanahmet Meydanı, İstanbul söz konusu olduğunda akla gelen en önemli mekânlardan biridir. Tarihi eserleri, silueti, meydan ve çevresinde yer alan mimari yapılar ve kentsel donatı elemanlarıyla, yer, kent kimliği ve kentsel mekân arasındaki ilişki bağlamında son derece zengin veriler sunmaktadır.

Öte yandan Sultanahmet Meydanı turistik gezi ve eğlence mekânı olması dolayısıyla kent mobilyaları açısından ciddi çeşitliliğe ve zenginliğe sahiptir. Kullanılan kent mobilyalarının kent planlaması ve tasarım açısından uygunluğunu değerlendirmek ve kentlilerin meydana bulunan kent mobilyaları aracılığıyla kentsel mekanla kurdukları ilişkiyi gözlemlemek, önemli bir çalışma konusu sunmaktadır. Çalışmamızda, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan kent

mobilyaları başlıklar halinde mevcut durumlarıyla ele alınmış, kent mobilyalarının tasarım ilkeleri bağlamında tartışılmıştır. Kent konforunun artırılması ve kentlilerin yaşam kalitesinin yükselmesi için önemli olan kent mobilyaları, yerleştirildikleri kentsel mekânlara katkı sağlama ve mekân ölçeğinde tasarım objeleri olarak işlevsellikleri açısından ele alınmış; peyzaj ve kentsel tasarım bağlamında Sultanahmet Meydanı'nda bulunan kent mobilyaları konusunda çözümler önerilmiştir.

1. Materyal ve Metot

Literatür Taraması: bu kapsamda öncelikle, kent, kentsel mekân, kent kültürü ve kent mobilyaları ile ilgili kapsamlı bir kaynak taraması yapılmış ve veriler toplanmıştır.

Saha Araştırması: Sultanahmet Meydanı ve çevresindeki kent mobilyaları, yerinde incelenmiş ve fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü ve Fatih Belediyesi İmar Müdürlüğü yetkilileriyle görüşülmüş, bilgi ve belgeler temin edilmiştir.

Elde edilen veriler ışığında, kent ve kent mobilyaları ilişkisi değerlendirilmiş; hedef alanda kullanılan kent mobilyaları; kent kültürü, kentsel tarihi mekâna uygunluk ve kentsel tasarım ilkeleri çerçevesinde ele alınmıştır.

2. Kent Mobilyaları

Tarihte bilinen ilk kent mobilyaları, Antik Roma Dönemi'ne ait mil taşları, at olukları ve bağlama kazıklarıdır. İlk dönemlerde daha çok ulaşım ile ilişkilendirilen kent mobilyaları, teknolojinin de gelişmesi, kentlerde nüfusun giderek artması ve artan nüfusun çeşitli noktalarda kontrol edilmesine duyulan gereksinimle birlikte çeşitlenmeye başlamıştır. Yayaların ve yapıların güvenliği adına yaya-araç yolları çeşitli sınırlayıcılarla birbirinden ayrılmış, özellikle büyük kitlelerin vakit geçirdiği açık alanların konforlu hale getirilmesi için gölgelikler, oturma birimleri, su elemanları gibi pek çok farklı birimin tasarlanması gündeme gelmiştir.

19. yüzyılda Haussmann ve onun ardından 20. yüzyıl işlevsellik hareketinin önderleri, kentin neyi temsil ettiği ve ne olması gerektiği ile kuvvetli şekilde ilgilenmiş olsalar ve uygulanma aşamasında ikonik kent mobilyalarına yer vermişlerse de, günümüzdeki kapsam ve odaklanma ile kent mobilyalarının ele alınması, daha yakın bir döneme denk gelmektedir.

Çağdaş kent mobilyası kavramı, kentsel mekânın tasarımında, mekânın bütünselliği açısından donatı elemanlarının kentsel alanın vazgeçilmez parçası olduğundan hareketle, 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de de tasarımcılar, peyzaj mimarları, mimarlar ve çevre bilimciler tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Açık alan düzenlemelerinde kullanılan elemanlar, çeşitli çalışmalarda farklı isimler altında tanımlanmıştır. Kent mobilyası yerine kent donatı elemanları, kent aksesuarları, çevre düzenleme öğeleri gibi deyimler de kullanılmakla birlikte bunların anlamları farklıdır. Kent donatı elemanları deyimi, altyapıyla ilişkili iken, çevre düzenleme öğeleri daha çok peyzaj ağırlıklıdır; kent aksesuarları ise sadece dekoratif öğeleri kapsayan bir anlam taşımaktadır.

Kent mobilyaları, kentte yaşayan her bireye hitap etmek durumundadır. Dolayısıyla, kullanılan her eleman ve düşünülen her tasarım, toplu yaşamı devam ettirebilmeye odaklı olmalı; aynı mantıkla kentte birlikte yaşama kurallarının da iyi belirlenmiş olması gerekmektedir (Güney vd. 1995). Kent mobilyaları, kentsel mekânı tanımlar. Kentsel mekânı, işlevsel anlamlarına göre sınırlar, sınıflandırır. Kentlilerin kentle ilişkisini düzenler, kentsel alan içerisinde, koruma, estetik, eğlence, dinlence, ticari ve benzeri tüm alanların ayrıştırılması ve kentsel alanın amacına uygun kullanımına yardım eder. Kent mobilyaları ayrıca, "işlevsel, güvenli ve sağlıklı ortamların oluşumu üzerinde etkili, özgün tasarım ürünleridir" (Aksu 2012).

3. Kent Mobilyalarında İşlevsellik

İşlevsellik, herhangi bir ürünün beklenen fayda ve amaca uygun olmasıdır. Kent mobilyalarının tasarımında kent mobilyası olarak kentsel mekâna yerleştirilen ürünün mekânda ifade edeceği görevle uyumlu olması gerekir. Mimarlıkta işlev; amaç, gereklilik ve uygunluk kavramlarını içermektedir. Bununla bağlantılı olarak bir nesnenin biçimi de, o nesneye bağlı işlevden ve ondan istenen hizmetten türemektedir. Yine bir nesnenin istenen biçimde üretilmesinde, istenen özellikleri taşımasında, tasarımın istenen noktaya varmasında malzemenin rolü de büyüktür.

Tasarımların işlevsel ve estetik ölçütlerin birleşimiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Tasarımda bir sistem söz konusudur. Bu sistem içinde bileşenlerin neler olduğu, sistemin yapısının nasıl oluşturulduğu, sistemin nasıl ayakta tutulduğu, işlevlerin neler olduğu çok önemlidir. Bir tasarım yapılırken ilk düşünülecek olan onun ne için kullanılacağıdır, işlevidir.

Mekân tasarımlarından beklenen işleve göre kullanılacak donatı elamanları, karmaşayı ve obje yoğunluğunu önlemiş olacaktır. Böylece kullanıcı, uyumlu, özgün ve rahat bir mekândan en iyi şekilde hizmet ve fayda alacaktır.

4. Kent Mobilyalarında Algılanabilirlik

İnsan yakın çevresini, içinde yaşadığı mekân ve onu oluşturan öğeleri duyularıyla ve duygularıyla algılar ve değerlendirir. Bu kendiliğinden olan bir olaydır ve çevreden ilgili bilgiler alma yoluyla olur. Bu bilgileri bize uygun ve doğru hareket etmemize yardım edecek biçimde yorumlayıp değerlendiren algıdır.

Genellikle önceden hakkında bilgimiz olan bir şeyi algılamamız daha kolaydır. Bir donatı elemanın kullanıcısı tarafından anlaşılması, ne olduğunun tanımlanması gerekir. Kullanıcı beğenisi ve kullanım kolaylığı gibi etkenler dikkate alınmadan yapılan ve farklı form anlayışı içeren tasarımlar bazen algılanamayabilir. "Mobilyalar aracılığı ile kullanıcılara biçim, renk, doku, malzeme vb. öğeler ile belirli işaretler gönderilmektedir. Bu işaretlerin anlaşılabilirliği algılamayı kolaylaştırmaktadır" (Öztürk 1991). Ancak algılama kavramı; özgün tasarımlar oluşturmada kısıtlayıcı değil, aksine hayal gücünü zenginleştiren, kullanıcıların beğeni düzeylerini geliştiren, çeşitlendiren bir kavram olarak ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. (Aksu 2012).

5. Estetik Değerlerin İşlevsellik ve Algılanabilirlik Kavramlarına Katkısı

Estetik değerler, neredeyse insanın varoluş ile olan imtihanıyla eşit derecede bir kaygı kaynağıdır. Bununla orantılı olarak insanlık tarihinin çok erken dönemlerinden beri vazgeçilmez olagelmışlerdir. Bununla birlikte estetik, hayatın geri kalanından kopuk bir olgu değildir. Tam tersine, diğer tüm kavramlarla uyum sağlaması ve onları yüceltmesi beklenmektedir.

Kent Mobilyaları, kullanım alanlarına planlamaya ve mekânların işlevlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Mekân içerisinde yer alan diğer elemanlar ile mimari doku ve tasarım bütünlüğü içerisinde renk, doku, biçim, boyut ve malzeme açısından uyumlu olarak tasarlanmalıdır.

Tasarımın genelinde bulunan bütünlüğü ve uyumu bozmamak koşuluyla, kent mobilyalarının standart hale getirilmesi, mekânın uygulanabilirliği için önemli bir unsurdur. Aynı zamanda bir bütün içerisinde tasarlanan tüm mobilyaların ölçü, biçim, renk ve benzeri yönlerden açık mekân koşullarına uygun olması, rahat ve ergonomik olması mekân içerisindeki kullanım olanaklarını artırıcı bir özelliktir.

Kent mobilyalarının estetik bir görünümde olması ve işlevsel verimliliği, her bir öğenin kentsel alanın bütününe hesaba katan bir tasarım sürecinin parçası olmasıyla mümkündür. Tasarım ve uygulama aşamaları belli ilkelere uygun olmalı ve tam bir eşgüdüm halinde gerçekleştirilmelidir çünkü tek tek ele alışlar ve farklı uygulama süreçleri, algılamada zorluğa neden olmaktadır. Oysa beğenide görsel algının önemi büyüktür. Elemanların birer tasarım ürünü olmaları kullanıcılar tarafından beğenilmelerine, bilinçli kullanılmalarına ve korunmalarına yardımcı olmaktadır.

Kent, farklı mekânların bir araya gelerek oluşturduğu bir bütündür. Mekân için(de) tasarlanan özgün donatı elamanları mekânı düzenlerken aynı zamanda kent içindeki donatı alanları için de bir sistematik oluşturmaktadır. Mekân ölçeğinde başlayan tasarım çalışmaları planlama aşamasında kent için de bir aktivite çeşitliliği oluşturmaktadır. Mekânı donatma kavramı ile başlayan tasarım süreci kent ölçeğinde kentsel alanların yayılmasına destek olmaktadır.

Donatı elamanları için gerekli bir takım tasarım ölçütleri vardır. Bunlar doğru ve uygun olarak kullanıldığında kent konforunu ve yaşam kalitesini artırıcı tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Bu tasarım sürecinde oluşturulan donatı elamanları kentlerin kimliğini, mimari yapı ile uyumunu ve imgesel özelliklerini bünyesinde bulunduracaktır. Kent kalitesi ve kimliği üzerinde etkisi olan kamusal dış mekânların taşıdıkları anlam ve rol, sahip oldukları organizasyon, tasarım ve detay düzeyine bağlı olmaktadır. Kentlerin kimliğinin bir parçası olan yapısal elemanlar sosyal ve kültürel özellikler ile doğal faktörler sonucu şekillenmektedir. Estetik algı kişiden kişiye değişmekle birlikte kültür ortaklığıyla kent kimliğinin bir parçası olan yapay elemanların şekillenmesinde rol oynar.

İnsan yapısı mekânlarda çevre, doğal olan üç boyutlu algısal çevresi kadar insan tarafından yaratılan ve mekâna anlam katan ürünlerden oluşur. Böyle bir çevrenin karakteri o yerde bulunan nesnelere, şekiller, dokular ve renklerden oluşmaktadır. Mekâna katılan her nesnenin o mekânın var olan kimliğinin desteklenmesi veya yıpratılmasında rolü büyüktür. Bu nedenle mekâna eklenen her nesnenin mekânın barındırdığı fonksiyonları destekleyen nitelikleri kadar ortak dile hizmet etmesi bir zorunluluktur. Buradaki ortak dil, mekânın estetik değerleri ile ürünün çatışmaması kadar ürünün o bölgenin ruhuna hizmet edecek nitelikte olmasıdır.

Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kentsel donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar açısından bu elemanların önemi, kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları aracılığıyla olması nedeniyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli nesnelere başında gelmektedir. Bu nedenle kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları kentsel mekânlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır.

Çevre kimliği oluşumunda etkili olan simgesel özellikler, psikolojik etkiler, malzeme, doku ve renk öğeleri, donatılar, tanıtıcı öğeler, doğal dengeler ve buna benzer psikolojik ve biyolojik açıdan insana huzur ve mutluluk veren birçok eleman ve özellikler mekânların kalitesini artırmaktadırlar. Çevre kalitesini arttırmak ya da mekânsal standartları yükseltmek noktasında istem ve toplumsal baskıların oluşumu; doğrudan bilgi birikimi, ekonomik güç, sosyal ve kültürel kimlik gibi dengelerinin kurulmasına bağlıdır. En nihayetinde, gerek tek başına yapıların gerekse yapı ve yeşil alanların birlikte oluşturdukları çevrenin yalnızca insanın biyolojik gereksinimlerini karşılayan bir işlevsellik değil; aynı zamanda psikolojik ve entelektüel gereksinimleri de karşılayan estetik nitelikler de taşıması beklenir.

Kent mobilyalarının, her toplulukta farklı yönlere gidebildiği gözlemlenen estetik değerler çerçevesinde, işlevsellik ve algılanabilirlik hedefi doğrultusunda, biçim, malzeme, renk ve doku gibi temel bileşenlerde belli tasarım ilkelerine sahip olması gerekir.

6. Sultanahmet Meydanı Örneği

Osmanlı dönemi öncesinde, Sultanahmet Meydanı'nın yerinde Roma Hipodromu bulunmaktaydı. Bu dönemin pek çok eseri, zamana, insan eline veya depremlere yenilmişlerdir; ancak günümüze ulaşan kısmı dahi küresel çapta eşsiz bir kültürel hazinedir. Sonrasındaki Osmanlı dönemi de sur içi açısından çok zengin bir mimari, sosyal, ekonomik ve kültürel birikim dönemi olmuştur. Dolayısıyla, her ne kadar Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Sultanahmet Meydanı, "Osmanlı dönemindeki işlevsel yönünü yitirmiş, anıtsal yapılarıyla turistlerin rağbet ettiği turizm ağırlıklı" bir alana dönüşmüş olsa da (Torgay 2003), birbirinden çok farklı üç rejimin kümülatif hafızasını içinde barındıran değerli bir alandır.

Meydan, Haziran 2010'da tamamen yayalaştırılmış ve kentlilerin özgürce kullanabilecekleri bir alan haline gelmiştir. Ancak kentsel tasarım ve uygulama açısından bütünlüklü bir planlama dâhilinde, meydanın tarihi ve kültürel özelliklerini göz önünde bulunduran düzelemelere ihtiyaç vardır. Kuşkusuz kent mobilyaları da bu düzenlemelerin önemli bir parçasıdır.

6.1. Sultanahmet Meydanı'ndaki Kent Mobilyaları İçin Durum Tespiti

Meydan, kentsel mekânın sürekliliği, tarihi değeri ve kültürel zenginlikleriyle kent mobilyalarının tasarım, uygulama ve işlevsellik bakımından uygunluğunun araştırılması için son derece zengin bir veri seti sunmaktadır. Yapılan araştırmada, kent mobilyaları kapsamında Sultanahmet Meydanı'nda bulunan;

- Aydınlatma elemanları
- Oturma elemanları
- Reklam panoları
- Büfe, kiosk ve standlar

- Oyun elemanlar
- Bisiklet parkları
- Telefon üniteleri
- Su öğeleri
- Atık ve geri dönüşüm birimleri
- Cadde ve sokak tabelaları
- Bölücü ve sınırlayıcı elemanlar
- Altyapı tesisleri bakım kapakları
- Ağaç ızgaraları
- Yangın muslukları
- Bitki kapları ve çiçeklikler

yerlerinde incelenmiş, kullanılan kent mobilyalarının kent kültürü ve kentsel tasarım açısından uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Bu kent mobilyaları için yapılabilecek temel tespit, ekseriyetle, belli bir tasarım bütünlüğü, işlevsel kullanım ilkesi veya kent planı şemsiyesi altında değerlendirilip yapılmadıklarıdır. Bu dağınıklık durumu, alanın kentliler tarafından aktif bir şekilde kullanılmasını engellediği gibi, insan ve çevre arasındaki harmoniyi de zedeler niteliktedir.

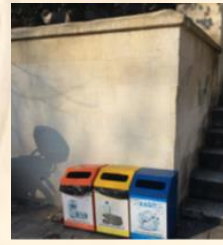

Sultanahmet Meydanı Kent Mobilyalarının Estetik, İşlevsellik ve Algılanabilirlik Ölçütlerinde Kent Dokusu ile Uyumu				
Kent Mobilyası	Estetik	İşlevsellik	Algılanabilirlik	Kent Dokusuna Uygunluğu
Aydınlatma Elemanı	Özelleştirilmiş kültürel dokuya sahip bir alanda aydınlatma elemanlarının estetik bütünlüğünün olması gerekmektedir.	Dış mekân aydınlatmasının yer düzlemi üzerinde eşit dağılımlı olabilmesi için yeter yükseklikte ve aralıklarda sıralanması gerekmektedir.	Kültürel alanlarda tarihi dokuyu vurgulayacak aydınlatma yapılabilir.	Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan aydınlatma armatürleri bütünsel tarihi dokuya uygun değildir.
	Şekil 1.1: Farklı tür ve boyutta aydınlatma elemanları bir arada (Fotoğraf; Elif İLHAN)		Şekil 1.2: Modern tarzda bir aydınlatma elemanı (Fotoğraf; Elif İLHAN)	
Oturma Elemanı	Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan oturma elemanlarının,	Sultanahmet Meydanı'nın oturma elemanlarının, kentliler tarafından eğlence ve	Kentsel mekan düzenlemelerinde oturma elemanlarının kolay algılanabilmesi	Meydanda kullanılan oturma elemanlarının fonksiyonellik, konfor ve tasarım ilkeleri

	<p>aydınlatma elemanlarında olduğu gibi meydanın atmosferiyle örtüşen bütünlüklü bir tasarım ve planlama anlayışından uzak olduğu gözlemlenmiştir. Oturma elemanlarının kitle, şekil ve ölçü bakımından çevreye uygun olmalarına dikkat edilmeli, oturma elemanı rahat ve davet edici görünmelidir.</p>	<p>dinlenme amacıyla kullanılabilmesi sağlanmalı, bilgisayar kullanımına ve kitap okumaya olanak veren hatta aydınlatma amacıyla da kullanılacak çoklu fonksiyona sahip oturma elemanları tasarlanmalıdır.</p>	<p>için, manzaraya hakim ya da meydanı daha iyi gören bir açıda yerleştirilmeleri uygundur. İnsanlar genel olarak dış mekânda arkalarının korunduğu hissini duydukları bir yerde durmak ve açıklığa doğru bakmak eğilimindedirler. Güven hissi sağlayan bir arka fon ve daha büyük bir alana bakış imkanı sağlanmalıdır.</p>	<p>gözetilerek bütünsel bir yaklaşımla yeniden ele alınmasının yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Zira güncel durumda bir özgünlükten söz edebilmek mümkün gözükmemektedir.</p>
	<p>Şekil 2.1: Sultanahmet Meydanı'nda seyir ve dinlenme amaçlı oturma elemanları (Fotoğraf Elif İLHAN)</p>		<p>Şekil 2.2: Sultanahmet Meydanı'nda aynı zamanda koruma bariyeri işlevi de gören oturma elemanları (Fotoğraf Elif İLHAN)</p>	
<p>Reklam Panoları</p>	<p>Kentin silüetini bozacak doğal veya tarihi çevrenin algılanmasını engelleyecek şekilde reklam uygulamaları konulmamalıdır.</p>	<p>Meydanda yer alan reklam panolarında işlevsellik açısından kent genelinde zaten kanıksanmış ve kabul görmüş bulunan dil ve yapı kullanılmıştır. Dolayısıyla salt bu açıdan bakıldığında ilave bir sorun görülmemekle birlikte, işlevsellik azami faydayı ancak diğer ölçütlerle uyum içerisinde olduğunda verebilmektedir.</p>	<p>İnsanların bilgileri dahilindeki bir şeyi algılamaları daha kolaydır. Fakat bu, bir kent planı kapsamında hep aynı kurguların kullanılması anlamına gelmemektedir. Doğru algı, diğer ölçütlerle birlikte hareket eder ve kent dokusuna uyum sağlar. Reklam panoları da anlaşılabilir olmak; ancak bunu yaparken farklı ölçütleri göz önünde tutmak durumundadırlar.</p>	<p>Meydan ve çevresinde reklam panoları ve ticari tabelaların çok çeşitli olması, belli bir standardizasyona tabi olmaması hem görüntü kirliliği yaratmakta hem de bütünlüğü bozmaktadır. Ayrıca tarihi doku ve kültürel değerlere referans veren ve bunlara uyum gösteren çözümlere öncelik verilmesi de uygun olacaktır.</p>

	Şekil 3.1: Bilbord (Fotoğraf; Elif İLHAN)		Şekil 3.2: Afiş değiştirebilen reklam kuleleri (Fotoğraf; Elif İLHAN)	
Büfe, Stant ve Kiosklar	Büfe ve benzeri elemanlar bulunduğu bölgedeki diğer kent mobilyaları ile bir bütünlük oluşturmalıdır.	Satış büfelerinin tasarımları haricinde kullanım alanlarını genişletmelerine izin verilmemelidir. Aksi durumda işlevsel bir karmaşa ortaya çıkacaktır.	Tasarımda ve kullanımda algı karmaşası olması, büfelerin amaçlarına hizmet edememesine ve planlanan belli estetik unsurların insanlar tarafından kısmen veya tamamen algılanamamasına sebebiyet verebilir.	Büfe ve benzeri ünitelerin yapı ve işlev analizleri yapılarak, tasarımda kent mobilyalarına ilişkin kararlar dikkate alınmalı, bu elemanlar, aydınlatma elemanları ve diğer kentsel elemanlarla (yeşil doku-kullanım alanı- bank ve oturma grupları) birlikte düşünülmüş kentsel mekana uygun şekilde konuşlandırılmalıdır.
	Şekil 4.1: Büfe Örnekleri (Fotoğraf; ELİF İLHAN)		Şekil 4.2: Büfe Örnekleri (Fotoğraf; ELİF İLHAN)	
Oyun Elemanları	Özelleştirilmiş kültürel dokuya sahip bir alanda oyun elemanlarının estetik bütünlüğe hizmet etmesi gerekmektedir. Aykırı tasarım ve yerleşimler gerekli pozitif duyguları uyandıramayacaktır.	Çocuk oyun alanları tasarımı, belirli yaş grubu ve çocuk sayısına göre belli bir kapasite içermelidir. Yeterli alan içinde oyun ünite ve bölümleri arasında yaratılan bütünlük çalışmaları, en küçük yaş grubundan başlanarak geliştirilmelidir. Güvenli bir şekilde eğlenme ve vakit geçirme işlevlerine hizmet etmelidirler.	Tarihi bir alanda yer alsalar da, oyun elemanlarının hedef kullanıcıları tarafından tespit ve ayırt edilebilmeleri çok önemlidir. Dokunun içinde kaybolmayacak ama bu dokuyu yansıtarak kendi varlığını algılayabilecek, diğer ölçütlerle bütüncül oyun elemanları tasarlanmalıdır.	Sultanahmet Meydanı'nda eski hipodromdan artakalan güney duvarlarının dibinde meydana en yakın çocuk parkı bulunur ancak bu alanın tarihi dokuya yeterli seviyede bir uygunluğu bulunmamaktadır. Bu parktaki oyun elemanları kent genelinde kullanılan örneklerinden farksızdır.

	Şekil 5.1: Oyun Elemanları (Fotoğraf; Elif İLHAN)		Şekil 5.2: Oyun Elemanları (Fotoğraf; Elif İLHAN)	
Bisiklet Parkları	Bisiklet parkları, yerleştirildikleri mekanda yer alan diğer kentsel düzenlemeler uyumlu şekilde tasarlanmalıdır.	Bisikletler park alanına bağlandıklarında donatı şeridinden taşmamalı, araç ve yaya trafiğine mani olmamalı, ayrıca diğer kent mobilyalarının kullanımını engellemelidir.	Kentsel mekan düzenlemelerinde bisiklet parkının kolaylıkla algılanabilmesi kritik öneme sahiptir. Bu açıdan aykırı bir tasarım, konum ve yerleştirme olmamalıdır. Bisiklet kullanıcıları bu alanı ayırt edebilmelidir.	Sultanahmet Meydanı'nda yer alan bisiklet parkları; konumlandırılışı, kullanılan malzeme ve diğer donatı elemanlarıyla ilişkisi itibarıyla genel tasarım ilkelerine uygundur.
	Şekil 6.1: Sultanahmet Meydanı'nda donatı aksı içerisine yerleştirilmiş bir bisiklet parkı (Fotoğraf ; ELİF İLHAN)		Şekil 6.2: Sultanahmet Meydanı'nda bisiklet parkları (Fotoğraf; ELİF İLHAN)	
Telefon Üniteleri	Form ve malzeme bakımından olduğu kadar, estetik anlayış açısından da buldukları kentin dokusuna uygun tasarlanmalıdır. Kendi başlarına uyumlu olup da birbirleriyle uyum göstermeyen üniteler, en nihayetinde yine estetik bir karmaşa yaratacaktır.	Telefon kabinleri yaya geçişine engel olmayacak bir konumda ve kolay fark edilebilecek şekilde yerleştirilmelidirler. Görüşme yapmaya müsait alanların seçilmesi de önem arz etmektedir.	Telefon üniteleri çok temel ve bariz bir amaca hizmet etmektedir. Bu yüzden de insanların dikkatini doğru manada çekebilecek ve ana amaca vurgu yapan bir tasarım ve yerleşim anlayışı benimsenmelidir.	Sultanahmet Meydanı'nda, diğer kent mobilyası örneklerinde olduğu gibi, telefon ünitelerinin de belli bir standartta, bütüncül bir kentsel tasarım düşüncesine göre tasarlanmadıkları görülmektedir.

	Şekil 7.1: Çoklu telefon ünitesi (Fotoğraf; ELİF İLHAN)		Şekil 7.2: Tekli telefon ünitesi (Fotoğraf; ELİF İLHAN)	
Atık ve Geri Dönüşüm Birimleri	Atık ve geri dönüşüm elemanları, kentsel mekan içerisinde diğer donatı elemanlarıyla, mekanın çevresel ve tarihi özellikleriyle ve müspet estetik anlayışla uyumlu olmalıdır.	Atık ve geri dönüşüm elemanları, çevresel etkilere karşı dayanıklı malzemeden üretilmeli, bakımı ve kullanımı kolay olmalı, kesinlikle dışarıya sızdırma yapmamalıdır.	Kentsel tasarım planında farklı elemanlar ile bütünlük içerisinde ele alınmalıdır.	Sultanahmet Meydanı'nda bulunan atık birimleri arasında, tasarım, form ve estetik açılarından belirgin uyumsuzluklar vardır. Ayrıca bir bütün olarak da meydanın özgün dokusunu yansıtmamaktadırlar.
	Şekil 8.1: Dört ve iki tekerlekli çöp konteynırı yan yana (Fotoğraf; ELİF İLHAN)		Şekil 8.2: Farklı türde atıklar için çöp kutuları (Fotoğraf; ELİF İLHAN)	
Cadde ve Sokak Tabelaları	Cadde ve soka tabelaları bir kentin estetik bütünlüğü açısından çok önemlidirler ve uzun süreler zarfında oluşmuş bazı özgün estetik kalıpları yansıtmalarına sıkça rastlanmaktadır.	Cadde ve soka tabelaları, sokak ya da caddenin adıyla birlikte ögenin gösterdiği kesimde yer alan kapı numaraları dizisini ve dizinin akış yönünü içerecektir.	Yerleşik tabela anlayışının dışına mümkün olduğunca çıkmadan yapılacak tasarım ve uygulamalar, insanların bu elemanları doğru anlamalarına yardımcı olmaktadır.	Sultanahmet Meydanı ve civarında sokak tabelaları konusunda bütünsel bir tasarım düşüncesinin oturduğu görülmektedir.
	Şekil 9.1: Sultanahmet Meydanı ve civarında sokak tabelası örnekleri (Fotoğraf; Elif İLHAN)		Şekil 9.2: Sultanahmet Meydanı ve civarında sokak tabelası örnekleri (Fotoğraf; Elif İLHAN)	

Bölücü ve Sınırlayıcı Elemanlar	<p>Bölücü ve sınırlayıcı elemanlar renkli çizgilerle veya kontrast renkte boyanmış olmalıdır.</p>	<p>Yaya alanlarında veya istenmeyen motorlu trafiği dışarıda tutmak için olmayan bir park alanı belirtmek için yerleştirilmektedir.</p>	<p>Kültürel alanlarda tarihi dokuyu vurgulayacak bölücü ve sınırlayıcı elemanlar yapılabilir.</p>	<p>Sultanahmet Meydanı ve civarında, özellikle meydan içerisinde kullanılan engelleyici, sınırlayıcı elemanların genellikle tasarımsal bir bütünlük içerisinde olduğu görülmektedir.</p>
	<p>Şekil 13.1: S. Ahmet Meydanı'nda döküm sınırlayıcı elemanlar (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>		<p>Şekil 13.2: S. Ahmet Meydanı'nda Beton engelleyici elemanlar (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>	
Altyapı Tesisleri Bakım Kapakları	<p>Altyapı bakım kapakları, yerleştirildikleri mekanın dokusuyla bütünlük arzetmeli, estetik açıdan göze rahatsızlık vermemeli.</p>	<p>Kent donatıları ve altyapı elemanları; hiçbir surette kaldırımlar ve yaya yollarının genişliğini daraltacak şekilde düzenlenmemeli, yürüyüş aksı üzerinde kot farkı oluşturacak şekilde konumlandırılmamalıdır.</p>	<p>Sultanahmet meydanının tarihi dokusu içinde çevre ile uyumuyla tam bir etki yaratmadığını açıkça görüyoruz.</p>	<p>Sultanahmet Meydanı ve civarında altyapı tesisleri bakım kapakları konusunda kentsel tasarım açısından bir bütünlük olmadığı gözlenmiştir.</p>
	<p>Şekil 14.1: Kanalizasyon ızgarası (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>		<p>Şekil 14.2: Telekomünikasyon bakım kapağı (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>	
Ağaç Izgaraları	<p>Sultanahmet Meydanı'nda ağaçların toprakla birleştiği yerlerde kot farkı oluşmakta, toprak alanın da gelişigüzel çevrelendiği buda estetiği bozmaktadır.</p>	<p>Kaldırım üzerine dikilen tüm ağaçların aynı aks üzerinde olması ve araç trafiğine en yakın şekilde dikilmesi daha uygundur.</p>	<p>Sultanahmet meydanının tarihi dokusu içinde çevre ile uyumuyla tam bir etki yaratmadığını açıkça görüyoruz.</p>	<p>Sultanahmet Meydanı'nda anan cadde ile meydana bağlanan yollarda kent dokusunu bozacak konumda düzensizlik göze çarpmaktadır.</p>

	<p>Şekil 15.1: Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan ağaç ızgaraları (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>		<p>Şekil 15.2: Meydanın farklı noktalarında ağaçların konumu (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>	
Yangın Muslukları	<p>Sultanahmet Meydanı'nda yer alan yangın muslukları estetik ve kentsel tasarım açısından kusurlu yönler tespit edilmiştir.</p>	<p>Yangın muslukları, ulaşılması kolay ve yakınında engelleyici bir unsur olmaksızın yerleştirilmelidir.</p>	<p>Yangın muslukları dikkat çekici canlı renkler kullanılıp, bütün kentsel alanda tek bir stilde, aynı renkte ve belli olacak şekilde dizayn edilmelidir,</p>	<p>Sultanahmet Meydanı çevresi de, tarihi bir yerleşim bölgesi olması sebebiyle yangın muslukların kent dokusuyla uyumu tam sağlanamamaktadır.</p>
	<p>Şekil 16.1: Sultanahmet Meydanı'nda farklı stillerde yangın muslukları (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>		<p>Şekil 16.2: Sultanahmet Meydanı'nda farklı stillerde yangın muslukları (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>	
Bitki Kapları ve Çiçeklikler	<p>Betonlaşmanın yoğun olduğu alanlarda, özellikle yayalaştırılmış yollarda toprak üzerinde bitki yetiştirme imkanının bulunmadığı hallerde, kentsel alana estetik ve doğallık katmak amacıyla bitki kapları ve çiçeklikler kullanılabilir.</p>	<p>Bitki kapları buldukları mekân ile ölçü, biçim ve malzeme açısından uyum içinde olmalıdır.</p>	<p>Tarihi dokuya vurgu yapacak bitki kapları ve çiçeklikleri kullanılmalıdır.</p>	<p>Kullanılacak elemanlar; söz konusu mekândaki kent mobilyaları ile kentin dokusuyla bütünlük içinde olmalıdır.</p>
	<p>Şekil 17.1: S.Ahmet Meydanı civarında bitki kapları (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>		<p>Şekil 17.2: Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan bitki kapları (Fotoğraf; Elif İLHAN)</p>	

SONUÇ:

Bu çalışma kapsamında yapılan literatür taraması ve saha araştırması sonucunda, kent mobilyaları mevzu bahis olduğunda estetik değerlerin her aşamada ne kadar etkili olduğunu görülmüş olmakla beraber; asıl ilgi uyandıran sonucun, işlevsellik ve algılanabilirlik kavramları dışında kalan bir estetik değerlerin, istenilen sonuçları ortaya koymakta başarısız olduğudur. Dolayısıyla, burada tek başına anlam ve işlevi gölgeleyen bir estetik yerine, anlam ve işlevi pekiştiren ve belli kıstaslar doğrultusunda gerçek değerleri ile ortaya çıkartan, kentli ile kent arasındaki ilişkiye yeni bir boyut katan türde bir estetikten bahsetmek daha doğru olacaktır.

Salt yaratıcılık ve öznellik temelli bir estetik anlayış, özellikle de kentleşme denen çok büyük bir olgunun önemli bileşenlerinden olan kent mobilyaları konu olduğunda, uygun bir anlayış olarak ortaya çıkamamaktadır. Sultanahmet Meydanı örneğinde de görülmektedir ki, İstanbul'un veya farklı bir kentin bir meydanında bütüncül (estetik, işlevsel, algılanabilir) olarak uygun düşebilecek pek çok kent mobilyası, gerek bir bütün olarak sergiledikleri kompozisyondaki kopukluk, gerekse de meydanın tarihi ve kültürel pozisyonu ile kurmakta güçlük çektikleri organik bağ

sebebiyle, ideal sonuçlar yaratamamakta ve eldeki potansiyeli değerlendirememektedir.

İnsanlık için yaşamsal bir değerler bütünü olan estetik, insanlar tarafından insanlar için yaratılan kent mobilyaları açısından da kritik bir öneme haiz olmakla birlikte; kent mobilyalarının beşeri hayatta gerçek değerlerini görebilmeleri için, muhakkak estetik, işlevsellik ve algılanabilirlik ile birlikte ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA:

Bildiriler

Öztürk. K. (1991), "Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi-İletişim Estetiği", *Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi.

Kitaplar

Güney. A., Erdem. Ü., Zafer. B., Hepcan. Ş. (1995), *Peyzaj Konstrüksiyonu (Donatı Elemanları)*, E.Ü.Z.F. Yayın No: 514, İzmir.

Torgay, H. (2003), *İstanbul'un Semtleri: Sultanahmet*, İBB Yayınları, İstanbul.

Trancik, R. (1986), *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*, Von Nostrand Reinhold, New York.

Makaleler

Aksu, Ö. V. (2012), "Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar", İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 2:6, 373-386.

Bayraktar. N., Tekel. A. ve Ercoşkun. Y. (2008), "Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi ve Kent Kimliği İlişkisi", *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Dergisi*, 23:1, 105-118.

Güremen, L. (2011), “Kent Kimliği ve Kent Estetiği Yönüyle Kentsel Donatı Elemanlarının Amasya Kenti Özelinde Araştırılması”, e-Journal of New World Sciences Academy, 6:2, 254-291.

